

บทที่ 4

การวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตของสำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 5

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยว่าสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่ 9 จังหวัด ที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 5 มีประสิทธิภาพในการเก็บภาษีสรรพสามิตอย่างไร ในเรื่องของประสิทธิภาพโดยรวม ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากสัดส่วนภาษีสรรพสามิตต่อผลิตภัณฑ์รวมรายจังหวัด (Tax – GPP ratio) สัดส่วนภาษีสรรพสามิตบางประเภทที่สำคัญต่อรายได้จากภาษีสรรพสามิตรวมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัด (GPP) สัดส่วนรายได้ต่อค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บ (Tax Expense Ratio) โดยวิเคราะห์จากงบประมาณรายจ่ายที่ใช้ในการจัดเก็บภาษี เป้าหมายที่กรมสรรพสามิตกำหนดไว้ และอัตรากำลังเจ้าหน้าที่

4.1 สัดส่วนของการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตรวมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัด (GPP)

จากข้อมูลในตารางที่ 4.1 พบว่าในช่วงระหว่างปี 2537 ถึง ปี 2543 สำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 5 สามารถจัดเก็บภาษีสรรพสามิตรวมเป็นเม็ดเงินภาษี จำนวนทั้งสิ้น 11,778.07 ล้านบาท เมื่อวิเคราะห์ในแง่สัดส่วนของการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตรวม จะเห็นได้ว่าการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตรวมมีประสิทธิภาพทุกปี ยกเว้นปี 2543 โดยเฉพาะในปี 2540 สามารถจัดเก็บภาษีสรรพสามิตรวมได้เม็ดเงินเป็นจำนวน 1,995.66 ล้านบาท ซึ่งถือว่าเป็นปีที่จัดเก็บภาษีสรรพสามิตรวมได้มากที่สุด เนื่องมาจากการใช้มาตรการทางการคลังของรัฐบาล ในการหารายได้ภาษีสรรพสามิตเพื่อชดเชยภาษีสรรพากรและภาษีศุลกากรที่ขาดหายไป ส่วนในปี 2543 เป็นปีที่กรมสรรพสามิตประกาศใช้นโยบายสุราเสรี มีผลทำให้รายได้ภาษีสรรพสามิตรวมลดลงอย่างมาก สามารถจัดเก็บภาษีสรรพสามิตรวมได้เพียง 473.29 ล้านบาท ซึ่งเป็นผลมาจากการปรับปรุงโครงสร้างภาษีสรรพสามิต ทำให้รายได้ภาษีสรรพสามิตรวม ซึ่งส่วนใหญ่จัดเก็บมาจากภาษีสุราและเงินผลประโยชน์ลดลงเช่นกัน

ถ้าพิจารณาในแง่ของสัดส่วนภาษีสรรพสามิตรวม ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัด (GPP) พบว่าภาษีสรรพสามิตรวมลดลงเล็กน้อย จากปี 2537 มีสัดส่วนร้อยละ 1.027 ลดลงเหลือร้อยละ 0.726 ในปี 2541 และเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในปี 2542 คือ ร้อยละ 0.776 และกลับลดลงอย่างมากเหลือร้อยละ 0.197 ในปี 2543 ซึ่งสาเหตุมาจากการใช้นโยบายสุราเสรีตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

เมื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเป็นรายปี พบว่าสัดส่วนของการเปลี่ยนแปลงของรายได้ ภาษีสรรพสามิตโดยเฉลี่ยมีค่าสัดส่วนร้อยละ 86.88 ทั้งนี้เป็นเพราะ ในปี 2539 ถึง ปี 2540 และ ปี 2542 มีการเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 103.73 103.96 และ 105.83 ตามลำดับ ส่วนในปีที่เหลือมีการเปลี่ยนแปลงที่ ลดลง คือในปี 2538 ลดลงร้อยละ 94.72 ปี 2541 ลดลงร้อยละ 87.20 และปี 2543 ลดลงมากถึง ร้อยละ 25.86 จากฐานปี 2542 และเมื่อเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลงของ GPP จะพบว่าการ เปลี่ยนแปลงที่ไม่สัมพันธ์กัน เช่น ปี 2538 GPP เพิ่มขึ้นร้อยละ 112.51 แต่รายได้ภาษีสรรพสามิต รวมกลับลดลงร้อยละ 94.72 และในปี 2543 ขณะที่ GPP เพิ่มขึ้นร้อยละ 102.07 แต่รายได้ภาษี สรรพสามิตรวมลดลงเหลือร้อยละ 25.86

ตารางที่ 4.1 ภาษีสรรพสามิตรวม ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัด (GPP)

ปีงบประมาณ	ผลิตภัณฑ์มวลรวม ฯ (GPP) (ล้านบาท)	การเปลี่ยนแปลง GPP (ร้อยละ)	ภาษีสรรพสามิตรวม (ล้านบาท)	การเปลี่ยนแปลง ภาษีสรรพสามิตรวม (ร้อยละ)	ภาษีสรรพสามิตรวม คิดเป็นร้อยละของ GPP
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)=(4)/(2)*100
2537	190,286	100.00	1,953.85	100.00	1.027
2538	214,095	112.51	1,850.69	94.72	0.864
2539	236,977	110.69	1,919.66	103.73	0.81
2540	240,695	101.57	1,995.66	103.96	0.829
2541	239,643	99.56	1,740.20	87.20	0.726
2542	237,292	99.02	1,841.72	105.83	0.776
2543	242,194	102.07	476.29	25.86	0.197
รวม	1,601,182	-	11,778.07	-	0.736
เฉลี่ย	228,740.28	104.24	1,682.58	86.88	0.736

ที่มา : (2) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545)

(4) สำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 5 (2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543)

4.2 สัดส่วนของภาษีสรรพสามิตรายการที่สำคัญต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัด (GPP)

เพื่อเป็นการวิเคราะห์ว่ารายการภาษีที่สำคัญที่ได้รับผลกระทบจากมาตรการภาษีและจากนโยบายสุราเสรีของรัฐบาล ได้แก่ ภาษีสุราและเงินผลประโยชน์ ภาษียาสูบ ภาษีเครื่องดื่ม และภาษีน้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมัน จังหวัดภาคเหนือตอนบนของสำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 5 สามารถจัดเก็บภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างไร จึงได้หาสัดส่วนของภาษีแต่ละประเภทดังกล่าว ต่อรายได้ภาษีสรรพสามิตรวม และต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัด รวม 9 จังหวัด (GPP) ในปี 2537 ถึง ปี 2543 ปรากฏผล การวิเคราะห์ห้ดังนี้

4.2.1 ภาษีสุราและเงินผลประโยชน์

ช่วงระหว่างปี 2537 ถึง 2543 การจัดเก็บภาษีสุราและเงินผลประโยชน์ สามารถจัดเก็บเป็นเม็ดเงินภาษีได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปรากฏในตารางที่ 4.2 คือ จัดเก็บภาษีได้ 1,435.14 ล้านบาท หรือร้อยละ 73.452 ของภาษีทั้งหมดในปี 2537 และเพิ่มขึ้นเป็น 1,834.86 ล้านบาท หรือร้อยละ 91.943 ในปี 2540 หลังจากนั้นกลับลดลงเล็กน้อย เหลือเม็ดเงินภาษีจำนวน 1,548.22 ล้านบาท หรือร้อยละ 88.968 ในปี 2541 และเพิ่มขึ้นเป็น 1,674.15 หรือร้อยละ 90.901 ในปี 2542 หลังจากนั้นลดลงและลดลงต่ำสุดในปี 2543 คือ ร้อยละ 66.023 ของภาษีสรรพสามิตรวม

เมื่อพิจารณาภาษีสุราและเงินผลประโยชน์ จะเห็นได้ว่า ในปี 2537 ภาษีสุราและเงินผลประโยชน์มีสัดส่วนร้อยละ 0.754 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัด (GPP) และลดลงในปี 2538 มีสัดส่วนเป็นร้อยละ 0.701 หลังจากนั้นในปี 2539 และ ปี 2540 สัดส่วนนี้เริ่มเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 0.734 และ ร้อยละ 0.762 ตามลำดับ แต่ในปี 2541 สัดส่วนกลับลดลงเป็นร้อยละ 0.646 ซึ่งอยู่ในช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ แต่ในปี 2542 สัดส่วนกลับเพิ่มขึ้น เป็นร้อยละ 0.706 อันเป็นผลมาจากการใช้มาตรการทางการคลังของรัฐบาลในการหารายได้มาชดเชยการขาดดุลการคลัง และการเสียภาษีสุราและเงินผลประโยชน์ของผู้ประกอบอุตสาหกรรมสุรารายใหญ่ ถ่วงหน้า เนื่องจากต้องการกักตุนสินค้าไว้เพื่อรองรับนโยบายสุราเสรี ในปี 2543

จากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของภาษีสุราและเงินผลประโยชน์เป็นรายปี พบว่า โดยเฉลี่ย 7 ปี รายได้จากการจัดเก็บภาษีสุราและเงินผลประโยชน์ลดลงร้อยละ 89.54 โดยที่ในปี 2538 ถึงปี 2540 และ ปี 2542 รายได้จากภาษีสุราและเงินผลประโยชน์เพิ่มขึ้น ระหว่างร้อยละ 104.59 ถึงร้อยละ 115.80 และในปี 2541 และ ปี 2542 รายได้ภาษีสุราและเงินผลประโยชน์ลดลงอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งปี 2543 ลดลงถึงร้อยละ 18.78

ตารางที่ 4.2 ภาษีสุราและเงินผลประโยชน์ต่อรายได้สรรพสามิตรวม
และต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัด (GPP)

ปีงบประมาณ	ภาษีสรรพสามิตรวม (ล้านบาท)	ภาษีสุราและเงิน ผลประโยชน์ (ล้านบาท)	การเปลี่ยนแปลง ภาษี สุรา(ร้อยละ)	ผลิตภัณฑ์มวล รวม ๑ (GPP) (ล้านบาท)	ภาษีสุราและเงิน ๑ คิดเป็นร้อยละ ของ ภาษีรวม	ภาษีสุราและเงิน ๑ คิดเป็น ร้อยละของ GPP
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)=(3)/(2)*100	(7)=(3)/(5)*100
2537	1,953.85	1,435.14	100.00	190,286.00	73.452	0.754
2538	1,850.69	1,501.00	104.59	214,095.00	81.105	0.701
2539	1,919.66	1,738.12	115.80	236,977.00	90.543	0.733
2540	1,995.66	1,834.86	105.57	240,695.00	91.943	0.762
2541	1,740.20	1,548.22	84.38	239,643.00	88.968	0.646
2542	1,841.72	1,674.15	108.13	237,292.00	90.901	0.706
2543	476.29	314.46	18.78	242,194.00	66.023	0.13
รวม	11,778.07	10,045.95	-	1,601,182.00	85.294	0.627
ค่าเฉลี่ย	1,682.58	1,435.14	89.54	228,740.29	85.294	0.627

ที่มา : (2) , (3) สำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 5 (2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543)

(5) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545)

4.2.2 ภาษียาสูบ

ในรอบระยะเวลา 7 ปี คือตั้งแต่ปี 2537 ถึง ปี 2543 การจัดเก็บภาษียาสูบ ปรากฏตามตารางที่ 4.3 ซึ่งภาษียาสูบมีส่วนต่อรายได้ภาษีสรรพสามิตรวมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น คือ ระหว่างร้อยละ 0.004 ถึง ร้อยละ 0.006 และสามารถจัดเก็บเป็นเม็ดเงินภาษีได้มากที่สุดในปี 2543 คือ 0.264 ล้านบาท หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.055

สำหรับสัดส่วนภาษียาสูบ มีสัดส่วนร้อยละ 0.0028 ถึงร้อยละ 0.000109 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัด (GPP) ในปี 2537 ถึง ปี 2543 โดยค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 0.000055 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างต่ำและต่ำที่สุดสำหรับประเภทภาษีที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ และเป็นสาเหตุที่ทำให้สัดส่วนของภาษียาสูบลดลงอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2537 ถึง 2542 มีเพียงปี 2543 เท่านั้นที่สัดส่วนภาษียาสูบ

ได้เพิ่มขึ้นมากและมากที่สุด เนื่องมาจากการใช้มาตรการทางภาษีของรัฐบาลในการหารายได้มาชดเชย ภาษีที่ขาดหายไป โดยการปรับเพิ่มอัตราภาษียาสูบขึ้น

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงเป็นรายปีของรายได้ภาษียาสูบ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 125.38 แม้ว่าตั้งแต่ปี 2537 ถึง ปี 2541 รายได้ภาษียาสูบลดลงโดยตลอด ระหว่างร้อยละ 74.53 ถึง ร้อยละ 96.20 แต่เมื่อมีมาตรการทางภาษี ทำให้รายได้ภาษียาสูบเพิ่มขึ้นถึง ร้อยละ 251.52 ในปี 2542 และปี 2543 ซึ่งเป็นปีที่รายได้สรรพสามิตรวมลดลง แต่ภาษียาสูบกลับทำ รายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 159.04 เนื่องมาจากการปรับเพิ่มอัตราภาษียาสูบให้สูงขึ้น เพื่อชดเชยรายได้ จากภาษีน้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมันที่ขาดหายไป และเป็นมาตรการทางภาษีของรัฐที่จะลดการ บริโภคสินค้าที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนลง

ตารางที่ 4.3 ภาษียาสูบ ต่อรายได้สรรพสามิตรวม และต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัด (GPP)

ปีงบประมาณ	ภาษีสรรพสามิตรวม (ล้านบาท)	ภาษียาสูบ (ล้านบาท)	การเปลี่ยนแปลง ภาษียาสูบ(ร้อยละ)	ผลิตภัณฑ์มวลรวม(GPP) (ล้านบาท)	ภาษียาสูบ คิดเป็นร้อยละ ของภาษีรวม	ภาษียาสูบ คิดเป็นร้อยละ ของ GPP
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)=(3)/(2)*100	(7)=(3)/(5)*100
2537	1,953.85	0.126	100.00	190,286.00	0.006	0.000066
2538	1,850.69	0.106	84.13	214,095.00	0.006	0.00005
2539	1,919.66	0.079	74.53	236,977.00	0.004	0.000033
2540	1,995.66	0.076	96.20	240,695.00	0.004	0.000032
2541	1,740.20	0.066	86.84	239,643.00	0.004	0.000028
2542	1,841.72	0.166	251.52	237,292.00	0.009	0.00007
2543	476.29	0.264	159.04	242,194.00	0.055	0.000109
รวม	11,778.07	0.883	-	1,601,182.00	0.007	0.000055
ค่าเฉลี่ย	1,682.58	0.13	125.38	228,740.29	0.007	0.000055

ที่มา : (2) , (3) สำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 5 (2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543)

(5) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545)

4.2.3 ภาษีเครื่องค้ำ

จากตารางที่ 4.4 พบว่าตั้งแต่ปี 2537 ถึง 2543 ภาษีเครื่องค้ำมีมูลค่า 825.63 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.0101 ของรายได้ภาษีสรรพสามิตรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายปีจะพบว่า ปี 2537 ถึง ปี 2542 สัดส่วนของภาษีเครื่องค้ำมีการเพิ่มขึ้นและลดลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น คือ อยู่ในระหว่าง ร้อยละ 5.041 ถึง ร้อยละ 8.241 แต่ในปี 2543 สัดส่วนของภาษีเครื่องค้ำ ได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก ถึงร้อยละ 21.785 หรือเป็นเม็ดเงินภาษีจำนวน 103.76 ล้านบาท อันเนื่องมาจากการเพิ่มกำลังการผลิตเครื่องค้ำเพื่อรองรับความต้องการของผู้บริโภคและเพื่อทดแทนภาษีสุราที่ลดลง

สำหรับสัดส่วนภาษีเครื่องค้ำ มีแนวโน้มสัดส่วนไม่คงที่ คือมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นและลดลงสลับกันไป ในปี 2537 มีสัดส่วนร้อยละ 0.0620 เพิ่มขึ้นในปี 2538 ร้อยละ 0.0712 และลดลงในปี 2543 เหลือร้อยละ 0.0428 เท่านั้น

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงเป็นรายปีของภาษีเครื่องค้ำ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยร้อยละ 100.10 ในแต่ละปีมีการเพิ่มขึ้นและลดลง เช่น ปี 2538 เพิ่มขึ้นร้อยละ 129.31 แต่ลดลงร้อยละ 81.69 และ 80.75 ในสองปีถัดมา และเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 126.06 ในปี 2541 ในปี 2542 ลดลงร้อยละ 78.33 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 104.42 ในปี 2543

ตารางที่ 4.4 ภาษีเครื่องค้ำ ต่อรายได้สรรพสามิตรวม และต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัด (GPP)

ปีงบประมาณ	ภาษีสรรพสามิตรวม (ล้านบาท)	ภาษีเครื่องค้ำ (ล้านบาท)	การเปลี่ยนแปลง ภาษีเครื่องค้ำ (ร้อยละ)	ผลิตภัณฑ์มวลรวม ฯ (GPP) (ล้านบาท)	ภาษีเครื่องค้ำ คิดเป็นร้อยละ ของ ภาษีรวม	ภาษีเครื่องค้ำ คิดเป็นร้อยละ ของ GPP
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)=(3)/(2)*100	(7)=(3)/(5)*100
2537	1,953.85	117.95	100	190,286.00	6.037	0.062
2538	1,850.69	152.52	129.31	214,095.00	8.241	0.0712
2539	1,919.66	124.6	81.69	236,977.00	6.491	0.0526
2540	1,995.66	100.61	80.75	240,695.00	5.041	0.0418
2541	1,740.20	126.83	126.06	239,643.00	7.288	0.0529
2542	1,841.72	99.37	78.35	237,292.00	5.396	0.0419
2543	476.29	103.76	104.42	242,194.00	21.785	0.0428
รวม	11,778.07	825.63	-	1,601,182.00	7.01	0.0516
ค่าเฉลี่ย	1,682.58	117.95	100.10	228,740.29	7.01	0.0516

ที่มา : (2) , (3) สำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 5 (2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543)

(5) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545)

4.2.4 ภาษีน้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมัน

จากข้อมูลในตารางที่ 4.5 พบว่ารูปแบบการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนภาษีน้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมันคล้ายคลึงกับสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงของภาษีเครื่องดื่ม คือ ระหว่างปี 2537 ถึง 2542 มีการเคลื่อนไหว ระหว่างร้อยละ 2.215 ถึง ร้อยละ 5.395 ซึ่งสัดส่วนดังกล่าวมีค่าเพิ่มขึ้นและลดลงสลับกันไป จนถึงปี 2543 ที่ภาษีน้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมันมีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้นมาก คือร้อยละ 8.221 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยร้อยละ 3.081 และภาษีน้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมันก็มีผลต่อรายได้ภาษีสรรพสามิตรวม ไม่มากนักเช่นกัน

ถ้าพิจารณาในแง่ของสัดส่วนภาษีน้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมันต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัด (GPP) พบว่าสัดส่วนดังกล่าวลดลง จากปี 2537 ถึง 2539 จากร้อยละ 0.227 0.0202 และร้อยละ 0.185 ตามลำดับ และกลับเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในปี 2540 เป็นร้อยละ 0.0196 ต่อจากนั้นถึงปี 2540 ก็มี ค่าคงที่ และกลับมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างมากในปี 2542 เป็นร้อยละ 0.0419 และลดลงต่ำที่สุด เป็นสัดส่วนร้อยละ 0.0162 ซึ่งจากการที่ภาษีน้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมันมีสัดส่วนสูงที่สุด และมีรายได้เป็นเม็ดเงินภาษีสูงถึง 99.37 ล้านบาท และสูงกว่าค่าเฉลี่ย 51.84 มีสาเหตุมาจากวิกฤตการณ์น้ำมันในตลาดโลก ทำให้น้ำมันมีราคาสูงขึ้น จึงทำให้รัฐบาลต้องใช้มาตรการทางภาษีเข้าช่วยด้วยการปรับลดภาษีน้ำมันลง เพื่อพยุงราคาน้ำมันไม่ให้สูงเกินไป จนทำให้ผู้บริโภคเดือดร้อน จึงมีผลทำให้รายได้ภาษีน้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมันในปี 2543 ลดลงเป็นอย่างมาก

โดยเฉลี่ย 7 ปี รายได้ภาษีน้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมันเพิ่มขึ้นร้อยละ 109.95 แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายปี พบว่า มีการเพิ่มขึ้นและลดลงเพียงเล็กน้อยระหว่างปี 2537 ถึง ปี 2541 แต่ในปี 2542 ได้เพิ่มสูงขึ้นมากเป็นร้อยละ 212.01 และลดลงอย่างมากเหลือร้อยละ 39.40 ในปี 2543

ตารางที่ 4.5 ภาณิน้ำมันและผลิถัณณ์น้ำมัน ต่อรายไถ้สรรรพสามิถรรวมและ
 ต่อผลิถัณณ์รวมรายจัังหวัด (GPP)

ปีงบ ประมาณ	ภาณิสรรรพ- สามิถรรวม (ล้านบาท)	ภาณิน้ำมัน ๑ (ล้านบาท)	การเปลี่นแปลง ภาณิน้ำมัน (ร้อยละ)	ผลิถัณณ์รวม รวม ๑(GPP) (ล้านบาท)	ภาณิน้ำมัน ๑ คิดเป็นร้อยละ ของภาณิสรรรวม	ภาณิน้ำมัน ๑ คิดเป็นร้อยละ ของ GPP
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)=(3)/(2)*100	(7)=(3)/(5)*100
2537	1,953.85	43.27	100.00	190,286.00	2.215	0.0227
2538	1,850.69	43.24	99.93	214,095.00	2.337	0.0202
2539	1,919.66	43.88	101.48	236,977.00	2.286	0.0185
2540	1,995.66	47.12	107.38	240,695.00	2.361	0.0196
2541	1,740.20	46.87	99.47	239,643.00	2.693	0.0196
2542	1,841.72	99.37	212.01	237,292.00	5.395	0.0419
2543	476.29	39.15	39.40	242,194.00	8.221	0.0162
รวม	11,778.07	362.91	-	,601,182.00	3.081	0.0227
ค่าเฉลี่ย	1,682.58	51.84	109.95	228,740.29	3.081	0.0227

ที่มา : (2) , (3) สำนักงานสรรรพสามิถรรพที่ 5 (2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543)

(5) สำนักงานคณักรรรมการพัฒนาการสรรรพ กิจและสังคมแห่งชาติ (2545)

4.3 ประสิถัณณ์การจั้เก็บภาณิสรรรพสามิถรรวม

การวิเคราะห้ประสิถัณณ์การจั้เก็บภาณิสรรรพสามิถรรพอีกแนวทางหนึ่ ที่จะทำการวิเคราะห้ คือ 9 จัังหวัดในภาคเหนือตอนบนที่อยูู่ในการกำกับดูแล ของสำนักงานสรรรพสามิถรรพที่ 5 โดยจะทำ การวิเคราะห้หาสัดส่วนระหว่่าง เป้าหมายที่กรรรมสรรรพสามิถรรพกำหนด งบประมาณในการจั้เก็บราย ไถ้ และใช้้อักราก้างเจ้าหน้าที่ ต่อรายไถ้สรรรพสามิถรรวม ซึ่เป็นสัดส่วนต่อผลของการจั้เก็บภาณิ สรรรพสามิถรรพ ว่ามีประสิถัณณ์พมาณน้อยเพียงไถ้ มีผลการศึกษาปรากฏในตารางที่ 4.6 ซึ่สามารถ วิเคราะห้ไถ้ดังต่อไปนี้

4.3.1 ประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตต่อเป้าหมายการจัดเก็บรายได้

พบว่าในปี 2537 ถึง 2543 ได้ตั้งเป้าหมายรวม 11,290.00 ล้านบาท และจัดเก็บได้จริงสูงกว่าเป้าหมายเล็กน้อย คือ 11,778.07 ล้านบาท เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงเป็นรายปีของเป้าหมายที่ตั้งไว้ของ สำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 5 พบว่า ยกเว้นในปี 2543 มีการตั้งเป้าหมายในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นโดยตลอด ระหว่างร้อยละ 100.15 ในปี 2541 ถึงร้อยละ 104.09 ในปี 2538 แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายสุราเสรี ได้มีการปรับลดเป้าหมายการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากฐานปี 2542 เหลือร้อยละ 49.81

โดยสรุป เป้าหมายได้มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย โดยเฉลี่ย 7 ปี เปลี่ยนแปลงแค่ร้อยละ 92.86 โดยมีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดเหลือร้อยละ 49.31 และเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้รวมในแต่ละปี พบว่าการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตของสำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 5 มีประสิทธิภาพ และจากตารางที่ 4.6 จะพบว่าสำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 5 มีระดับความพยายามในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตรวม ในช่วงปีที่ทำการศึกษา มีระดับความพยายามอยู่ในเกณฑ์สูง คือ ดัชนีความพยายามมีค่ามากกว่า 1 ทุกค่า ยกเว้นในปี 2541 ที่เป็นผลมาจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และ ปี 2543 ที่มีผลมาจากการปรับลดเป้าหมายจากผลกระทบนโยบายสุราเสรีตามที่กล่าวมาแล้ว จึงทำให้ระดับความพยายามของปี 2541 และ ปี 2543 ซึ่งมีค่าดัชนีเท่ากับ 0.989 และ 0.544 ถือว่าระดับความพยายามอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

ตารางที่ 4.6 ประสิทธิภาพของรายได้สรรพสามิตรวมต่อเป้าหมายในการจัดเก็บ

ปีงบประมาณ	ภาษีสรรพสามิตรวม (ล้านบาท)	เป้าหมายการจัดเก็บรายได้ (ล้านบาท)	การเปลี่ยนแปลงของเป้าหมาย (ร้อยละ)	ค่าความพยายามในการจัดเก็บรายได้ ภาษีสรรพสามิต (5)=(2)/(3)*100
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2537	1,953.85	1,655.98	100.00	1.184
2538	1,850.69	1,723.67	104.09	1.066
2539	1,919.66	1,724.21	100.03	1.110
2540	1,995.66	1,756.17	101.85	1.141
2541	1,740.20	1,758.77	100.15	0.989
2542	1,841.72	1,788.99	101.72	1.032
2543	476.29	882.08	49.31	0.544
รวม	11,778.07	11,289.87	-	-
เฉลี่ย	1682.5814	1,612.84	92.86	-

ที่มา : (2), (3) สำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 5 (2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543)

4.3.2 สัดส่วนรายจ่ายในการจัดเก็บค่าธรรมเนียม

พบว่าในช่วงปีที่ศึกษา สำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 5 ได้ตั้งงบประมาณรายจ่ายที่ใช้ในการบริหารจัดการเก็บภาษีสรรพสามิตรวม เป็นเงินจำนวน 507.90 ล้านบาท และสามารถจัดเก็บภาษีได้ถึง 11,778.00 ล้านบาท หรืองบประมาณรายจ่ายที่ใช้ในการบริหารจัดการเก็บภาษี 1 บาท สามารถจัดเก็บภาษีสรรพสามิตรวมได้ถึง 23.19 บาท และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายปีจะพบว่า ปี 2537 ถึง ปี 2540 ก่อนวิกฤตเศรษฐกิจงบประมาณรายจ่ายที่ใช้ในการบริหารจัดการเก็บภาษีสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ งบประมาณรายจ่ายที่ใช้ในการบริหารจัดการเก็บภาษี 1 บาท สามารถเก็บภาษีสรรพสามิตรวมได้ถึง 32.20 บาท ถึง 24.35 บาท และประสิทธิภาพในการจัดเก็บได้เพิ่มขึ้นโดยตลอดเช่นกัน คือ จาก 24.69 บาท ถึง 25.11 บาท ในปี 2541 และ ปี 2542 แต่ในปี 2543 งบประมาณรายจ่ายที่ใช้ในการบริหารจัดการเก็บภาษี 1 บาท สามารถจัดเก็บภาษีสรรพสามิตรวมได้เพียง 6.51 บาท ถือว่าประสิทธิภาพของการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตรวมลดลงอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากนโยบายสุราเสรีนั่นเอง

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงเป็นรายปีของงบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการเก็บภาษีสรรพสามิตรวม พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงในด้านงบประมาณรายจ่ายค่อนข้างน้อย โดยเฉลี่ย 7 ปี เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 103.61 เท่านั้นเอง สำหรับในแต่ละปีที่ศึกษาพบว่า ในปี 2538 เพิ่มขึ้นจากปี 2537 ร้อยละ 114.91 ปี 2539 เพิ่มขึ้นร้อยละ 112.68 ปี 2540 เพิ่มขึ้นร้อยละ 104.30 ปี 2541 ลดลงร้อยละ 85.99 ปี 2542 เพิ่มขึ้นร้อยละ 104.10 และลดลงเหลือร้อยละ 103.61 ในปี 2543

โดยสรุปในแง่ของงบประมาณรายจ่ายมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก แต่การจัดเก็บรายได้ภาษีสรรพสามิตรวมส่วนใหญ่เพิ่มขึ้น โดยตลอด เมื่อพิจารณาด้านงบประมาณรายจ่ายที่ใช้ในการบริหารจัดการภาษี ถือว่ามีประสิทธิภาพเช่นกัน ยกเว้น ปี 2541 และ 2543

ตารางที่ 4.7 สัดส่วนรายจ่ายในการจัดเก็บต่อรายได้ภาษีสรรพสามิตรวม

ปีงบประมาณ	ภาษีสรรพสามิตรวม (ล้านบาท)	รายจ่ายในการจัดเก็บภาษี สรรพสามิตรวม (ล้านบาท)	การเปลี่ยนแปลง ของรายจ่าย (ร้อยละ)	ภาษีสรรพสามิตรวม ต่อ รายจ่าย (บาท)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)=(2)/(3)
2537	1,953.85	60.68	100.00	32.20
2538	1,850.69	69.73	114.91	26.54
2539	1,919.66	78.57	112.68	24.43
2540	1,995.66	81.95	104.30	24.35
2541	1,740.20	70.47	85.99	24.69
2542	1,841.72	73.36	104.10	25.11
2543	476.29	73.13	99.69	6.51
รวม	11,778.07	507.90	-	23.19
เฉลี่ย	1682.5814	72.56	103.61	23.19

ที่มา : (2), (3) สำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 5 (2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543)

4.3.3 สัดส่วนการจัดเก็บรายได้ภาษีสรรพสามิตต่ออัตรากำล้าง้าหน้าที่

พบว่าในช่วงปี 2537 ถึง ปี 2542 ความสามารถในการจัดเก็บรายได้ต่อบุคคลากรหนึ่งคน ในช่วงปีที่ศึกษา พบว่าบุคลากรหนึ่งคนสามารถเก็บภาษีได้เฉลี่ย 3.650 ล้านบาท โดยการจัดเก็บรายได้ในช่วงเวลาดังกล่าวอยู่ในช่วง 3.709 ล้านบาท ถึง 4.417 ล้านบาท แต่เมื่อถึงปี 2543 รายได้ลดลงอย่างมากทำให้ประสิทธิภาพในแง่ของอัตรากำล้าง้าหน้าที่ต่อรายได้ลดลงอย่างมากเช่นกัน คือ 0.951 ล้านบาทเท่านั้นเอง

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงเป็นรายปีของอัตรากำล้าง้า พบว่าโดยเฉลี่ย 7 ปี มีการเปลี่ยนแปลงด้านอัตรากำล้าง้าหน้าที่เล็กน้อยเพียงร้อยละ 102.32 ยกเว้นในปี 2540 มีการเพิ่มอัตรากำล้าง้าจากปี 2539 ร้อยละ 123.11 ในปี 2541 ได้ปรับลดอัตรากำล้าง้าเหลือร้อยละ 97.20 ในปี 2542 แต่ในปี 2543 ได้เพิ่มอัตรากำล้าง้าจากฐานปี 2542 ร้อยละ 102.32

โดยสรุป สามารถวิเคราะห์ได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของเป้าหมาย งบประมาณ และอัตรากำล้าง้าหน้าที่ ไม่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการจัดเก็บรายได้สรรพสามิตรวม ทั้งนี้เป็นเพราะว่าสถานการณ์ปัญหาในปี 2543 ที่ได้ลดเป้าหมายลงร้อยละ 49.31 ลดงบประมาณลงร้อยละ 99.69 หรือได้เพิ่มอัตรากำล้าง้าหน้าที่จากฐานปี 2542 ร้อยละ 120.14 ในปี 2543 รายได้รวมที่จัด

เก็บได้กลับลดลงถึงร้อยละ 74.14 แสดงว่า อัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่ประสิทธิภาพ ยกเว้นปี 2541 และ 2543 ซึ่งเป็นปีที่มีปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและมีนโยบายสุราเสรี

ตารางที่ 4.8 สัดส่วนการจัดเก็บรายได้ภาษีสรรพสามิตต่ออัตราค่าจ้าง

ปีงบประมาณ	ภาษีสรรพสามิตรวม (ล้านบาท)	อัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่ที่ใช้ในการจัดเก็บภาษี ฯ (คน)	การเปลี่ยนแปลง ของอัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ)	ความสามารถในการทำรายได้ต่อคน (ล้านบาท)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)=(2)/(3)
2537	1,953.85	466	100.00	4.193
2538	1,850.69	439	94.21	4.216
2539	1,919.66	437	99.54	4.393
2540	1,995.66	538	123.11	3.709
2541	1,740.20	429	79.74	4.056
2542	1,841.72	417	97.20	4.417
2543	476.29	501	120.14	0.951
รวม	11,778	3,227	-	3.65
เฉลี่ย	1,82.57	461	102.32	3.65

ที่มา : (2), (3) สำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 5 (2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543)